

Alegeri prezidențiale #Ucraina2019

TENDINȚE ȘI OPTIUNI. PARTEA I

Angela Grămadă | Politică externă | 24.01.2019

Pe scurt despre alegerile prezidențiale

Sveatoslav Vakarciuk¹, liderul formației Okean Elzy din Ucraina, activist și filantrop, a declarat că nu va lua parte la alegerile prezidențiale în calitate de candidat². Decizia cântărețului ucrainean era așteptată de mai mult timp, candidatura sa la alegerile prezidențiale din Ucraina fiind una dintre opțiunile de răspuns la întrebările incluse în cercetările sociologice³ din această țară. La data de 01 ianuarie 2019 un alt artist ucrainean, Vladimir Zelenski, a anunțat că va candida pentru funcția de președinte al țării. Spre deosebire de Sveatoslav Vakarciuk, Zelenski are șanse de a-i face concurență actualului președinte al țării, Petro Poroshenko, el fiind la mijlocul lunii decembrie 2018 opțiunea de vot a 8,8% dintre alegătorii ucrainenii.⁴ Mai mult, în luna ianuarie 2019 Zelenski a reușit să schimbe ierarhia clasamentului în sondajele electorale⁵, fiind prima opțiune a ucrainenilor intervievați, devansând-o chiar și pe Iulia Timoșenko.

#ALEGERI2019 și Ucraina: de ce ne interesează?

Miza acestor alegeri, programate pentru 31 martie 2019, necesită o abordare complexă și atentă, pentru că rezultatele vor influența nu doar conținutul viitoarelor politici interne, dar vor avea un impact major asupra evoluției strategiei de soluționare a războiului din Estul Ucrainei și vor oferi o perspectivă mai clară despre viitoarele alegeri parlamentare. Opinia publică internațională monitorizează procesele electorale din această țară pentru a putea evalua impactul asupra securității regionale, pentru că alegerile sunt și o dezbateră despre opțiunea Ucrainei de a-și păstra independența și suveranitatea, fără a neglija conținutul reformelor pe care și le-a asumat leadershipul ucrainean după EuroMaidan.

"Eu o să votez cu Zelenski! Nu-i totul așa de neted, dar măcar știu scenariul, pentru că am văzut filmul." (Sursa: Facebook)

Această analiză își propune să abordeze alegerile prezidențiale din Ucraina din perspective multiple: actori, interese naționale, platforme, impactul asupra dialogului cu partenerii externi, premise pentru schimbări în conținutul politicilor publice, promovate de candidații cu șanse reale pentru a obține susținerea electoratului, percepțiile și interesele alegătorilor. Decidentului român și reprezentantului instituției publice trebuie să îi fie satisfăcută nevoia de a cunoaște realitățile prin care trece statul vecin. Obiectivul final al acestui demers este de a oferi o perspectivă de analiză documentată din discursurile și platformele candidaților, interviuri de cercetare, analiză de documente, știri despre evoluția

¹ Announcement. 22 January 2019: Real changes in Ukraine – a must for a successful future, The British Ukrainian Society, Londra, 22 ianuarie 2019, http://www.britishukrainiansociety.org/?fbclid=IwAR2WZBYaUIm2vhDohQmAHdbfgQuNbMknv-Y4XmPfGgvy_tOJbisSGV1aCwE

² Святослав Вакарчук не йтиме у президенти — офіційна заява, Hromadske TV, 28 ianuarie 2019, <https://hromadske.ua/posts/spivak-svyatoslav-vakarchuk-ne-bratime-uchasti-u-viborah-prezidenta-2019-oficijna-zayava>

³ Sondajul realizat de către Fondul Inițiativelor Democratice Ilko Kucheriv arată că pentru Sveatoslav Vakarciuk ar vota 2,6% cetățeni cu drept de vot din Ucraina. https://dif.org.ua/article/pidsumki-2018-gromadska-dumka?fbclid=IwAR2C4WX3_IsjseoA1EKgjUJMWgoaNZIU1XyyuUltY_KsY_ivlLiqRp2vqd4

⁴ Ibidem.

⁵ Зеленський вийшов на перше місце в президентському рейтингу, BBC, Kiev, 31 ianuarie 2019, https://www.bbc.com/ukrainian/news-47070424?ocid=socialflow_facebook

campaniei electorale, despre cine sunt susținătorii candidaților, au sau nu aceștia resurse disponibile pentru a promova un candidat și care le sunt mesajele promovate în spațiul public pentru a obține susținerea cetățenilor cu drept de vot.

De la alegeri anticipate către alegeri constituționale

Ultimele alegeri prezidențiale din Ucraina s-au desfășurat la data de 25 mai 2014, cu aproape un an mai devreme decât erau programate. Potrivit legislației ucrainene acestea trebuiau să aibă loc la data de 26 februarie 2015. Modificarea datei alegerilor prezidențiale a fost dictată de situația politică și de securitate internă: EuroMaidan, fuga din țară a președintelui ucrainean în exercițiu la acea perioadă, Victor Ianukovici, anexarea Crimeii, războiul din Estul Ucrainei – regiunile Donețk și Lugansk.

După declanșarea protestelor în noiembrie 2013, care au intrat în istorie cu numele "EuroMaidan", evenimentele politice de la Kiev s-au precipitat. Mai multe legi controversate au fost adoptate și a fost folosită forța împotriva protestatarilor. Niciuna dintre părți nu dorea să cedeze: guvernarea nu dorea să cedeze controlul asupra puterii și resurselor, iar opoziția nu putea să cedeze pentru că altfel s-ar fi decredibilizat în fața susținătorilor care protestau de câteva luni în stradă. Negocierile între cele două tabere au fost dificile, mizele fiind prea mari pentru a fi cedate anumite poziții. Abia la data de 21 februarie 2014 a fost semnat un acord între opoziție și guvernare.⁶ Documentul prevedea investigarea crimelor care au avut loc în perioada ianuarie – februarie 2014, crearea unei coaliții de guvernare interimare, revenirea la Constituția din anul 2004, reducerea atribuțiilor președintelui țării și organizarea alegerilor prezidențiale anticipate.⁷

Pe 22 februarie 2014 Rada ucraineană a votat pentru demiterea lui Victor Ianukovici din funcția de șef al statului, după ce în aceeași zi devenise cunoscut faptul că președintele, încă în exercițiu, părăsise teritoriul Ucrainei. Astfel, legislativul de la Kiev îl alege pe Oleksandr Turchynov în funcția de premier, iar Iulia Timoșenko este eliberată din închisoare. Evenimentele din acea perioadă au avut impact pe termen lung asupra integrității teritoriale a țării, Vladimir Putin, președintele rus, cerând la sfârșitul lunii februarie 2014 acordul Consiliului Federației să folosească forța împotriva Ucrainei. La data de 16 martie 2014 a avut loc referendumul ilegal din Crimeea. Locuitorii regiunii au fost invitați la scrutin pentru a-și exprima punctul de vedere cu privire la două probleme: 1. pentru aderarea la Federația Rusă în calitate de subiect al Federației; 2. revenirea la Constituția din 1992.

⁶ Acordul dintre guvernare și opoziție a fost, de asemenea, semnat și de doi miniștri ai afacerilor externe europeni, care au mediat negocierile: Frank-Walter Steinmeier, Germani, și Radoslaw Sikorski, Polonia. Obiectivul celor doi miniștri europeni a fost de a contribui la oprirea vărsării de sânge, ca urmare a folosirii violenței împotriva protestatarilor. La aceleași negocieri Rusia a avut propriul reprezentant: Vladimir Lukin. Ukraine opposition leaders sign deal with government. The Guardian, 21 februarie 2014, <https://www.theguardian.com/world/2014/feb/21/ukraine-president-says-deal-has-been-reached-opposition-bloodshed>.

⁷ February 21, 2014 an Agreement to resolve the crisis in Ukraine was signed in Kyiv, Ministerul Afacerilor Externe al Ucrainei, Kiev, 21 februarie 2014, <https://mfa.gov.ua/en/news-feeds/foreign-offices-news/18110-21-lyutogo-cr-u-kijevi-pidpisano-ugodu-z-vregulyuvannya-krizi-v-ukrajini>

Pe 17 martie 2014 președintele rus semnează decretul de recunoaștere a Crimeii drept stat suveran și independent, iar la 18 martie 2014 este semnat cu noii lideri ai regiunii acordul prin care Crimeea este acceptată în componența Rusiei, în calitate de subiect al Federației.

Desfășurarea operațiunilor militare din Estul Ucrainei, provocate de mișcările separatiste apărute în regiunile Lugansk și Donețk, susținute de Rusia, au avut drept efect mobilizarea electoratului ucrainean, care a decis soarta alegerilor prezidențiale anticipate⁸ într-un singur tur⁹. La 25 mai 2014 pentru Petro Poroșenko¹⁰ au votat mai mult de 50% din cei care și-au exprimat opțiunea electorală. În anul 2019 acesta își va încheia mandatul prezidențial, iar Ucraina va trece printr-un nou exercițiu democratic. Pe 31 martie 2019 cetățenii ucraineni își vor alege noul șef al statului.

Tendențe și opțiuni. Cum este argumentată alternativa electorală?

Campania electorală în Ucraina a început demult, deși oficial startul acesteia s-a dat la sfârșitul lunii decembrie 2018¹¹. Până la data de 04 februarie 2019 potențialii candidați au fost așteptați de către Comisia Electorală Centrală pentru a se înscrie în cursă. Aceste alegeri prezidențiale sunt exact așa cum și le-a imaginat cetățeanul ucrainean: cu dezbateri despre securitatea țării, război, corupție, biserică, identitate națională și promisiuni economice. Deja pot fi evidențiate câteva tendințe care par să dea tonul general al acestor alegeri.

În primul rând, **aceste alegeri prezidențiale nu sunt despre opțiunile ideologice ale candidaților sau ale alegătorilor**. Nu există o argumentare ideologică a platformelor electorale sau o explicare a elementelor care le compun prin apartenența la o anumită ideologie, chiar dacă există candidați care susțin că se vor alătura în viitorul cel mai apropiat, spre exemplu, Partidului Socialist European¹². Tot aici, este important a fi menționat faptul că majoritatea candidaților, cei care deja s-au înscris în cursa electorală, își construiesc discursul și mesajele în opoziție față de actualul președinte al țării, Petro Poroșenko, pe care îl consideră a fi sursa pentru majoritatea problemelor social-economice și a problemelor din justiție¹³. Poroșenko reprezintă puterea politică cu care trebuie să fii în opoziție. Opoziția

⁸ Позачергові вибори Президента України 25 травня 2014 року, Comisia Electorală Centrală, Kiev, iunie 2014, http://www.cvk.gov.ua/vp_2014/

⁹ ПОЗАЧЕРГОВІ ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ 25 травня 2014 року. Примірник № 1. П Р О Т О К О Л ЦЕН ТРАЛЬНОЇ В ИБОРЧО Ї КОМІ СІ Ї ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ВИБОРІВ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ, http://www.cvk.gov.ua/info/protokol_cvk_25052014.pdf

¹⁰ La alegerile din 25 mai 2014 pentru Petro Poroșenko au votat 9857308 persoane cu drept de vot, pentru Iulia Timoșenko au votat 2310050 persoane, iar pentru Oleg Liașko au votat 1500377 persoane. Ibidem.

¹¹ În procesul de documentare și monitorizare a acestei campanii electorale au fost observate mai multe panouri publicitare în regiunea Odessa încă în luna iunie 2018, în care apărea Iulia Timoșenko. Aceste panouri publicitare nu pot fi considerate ca încălcare a codului electoral, pentru că ele nu au fost plătite din contul electoral al candidatei. De asemenea, în cadrul unei vizite de studiu, efectuată în luna noiembrie 2018, la Kiev au fost observate panouri publicitare ale unor potențiali candidați la alegerile prezidențiale. Potrivit legislației electorale ucrainene, contul electoral al unui candidat, unde sunt acumulate fondurile electorale, sunt deschise doar după înregistrarea oficială a acestuia în cursă.

¹² Ilya Kiva, candidatul Partidului Socialist din Ucraina are planuri pe termen lung. Prima etapa a strategiei partidului constă în participarea la alegerile prezidențiale, a etapă este participarea la alegerile parlamentare din toamnă și ultima etapă o reprezintă aderarea la Partidul Socialist European. Кандидати в президенти України: хто є хто, Espresso TV, Kiev, 25 ianuarie 2019, https://espreso.tv/article/2019/01/18/khto_bude_nastupnym_prezydentom_profayly_na_oficiyno_zareyestrova_nykh_kandydativ

¹³ "Он будет отвечать после выборов за все", - Тимошенко пообещала наказать Порошенко за "коррупцию и торговлю на крови". ВИДЕО, Cenzor.net.ua, 29 ianuarie 2019,

este față de o persoană, adică e personalizată și de multe ori conține o frustrare a individului care decide să participe la scrutinul electoral în calitate de candidat. De foarte multe ori despre președintele în exercițiu se vorbește în spațiul public drept "garant al Constituției", dar într-o manieră mai degrabă peiorativă, cu referință la capacitatea limitată a acestuia (de propriile sale obiective) de a lua decizii în interes național, de securitate. La fel de important este să fie menționată aici și dezbaterea despre opțiunea geografică, adică de politică externă, a candidaților: proeuropean și pro atlantist sau pro-Putin. Există și pretendenți la funcția de președinte care încearcă să se detașeze de această dezbateră, dar tacticile lor nu sunt convingătoare pentru electoratul care are tendința de a-i aprecia, totuși, ca fiind de o anumită "orientare geopolitică". Consensul alegătorilor ucraineni se poate vedea mai degrabă în aprecierea negativă a reprezentanților elitei politice¹⁴ și dezaprobarea activității acestora. Și aici apare următoare întrebare: vom fi martorii aceleiași prezențe la vot ca și în anul 2014, când și-au exprimat opțiunea politică aproximativ 60% din cei cu drept de vot?

În al doilea rând, **numărul concurenților electorali este foarte mare**¹⁵, iar participarea este costisitoare. Competiția, aparent, este încurajată, pentru că numărul mare de participanți creează spațiul necesar pentru bătălia dintre idei, proiecte și viziuni pentru dezvoltarea țării. Dar, prea multe elemente arată spre unii candidați ca fiind neserioși sau ca având o altă misiune, personală, mai degrabă materială. Unii candidați merită a li se acorda o atenție sporită, altora deja li s-a atribuit rolul de "hoți de voturi" – spoliери electorali¹⁶. Există și candidați înaintați de partide politice cu scopul de a-și autoevalua șansele pentru alegerile parlamentare, care vor urma în toamna anului 2019. Pentru aceste formațiuni politice alegerile prezidențiale sunt doar teste. De asemenea, există formațiuni politice care au declarat că nu vor înainta candidați pentru alegerile prezidențiale și că își vor concentra eforturile și își vor prezerva resursele pentru obținerea unor rezultate optime la alegerile parlamentare. Un asemenea partid este Frontul Popular¹⁷, condus de fostul premier al Ucrainei Arseni Yatseniuk.

În al treilea rând, în spațiul public se discută foarte mult despre mecanisme de **fraudare a alegerilor**, dar și despre duritatea strategiilor și a tacticilor electorale folosite de concurenți. Anume acesta este momentul în care apare nevoia promovării unei colaborări optime între instituțiile publice care sunt însărcinate cu organizarea eficientă a alegerilor – Comisia Electorală Centrală, Ministerul Afacerilor Interne, societate civilă națională și internațională.¹⁸ Pentru că miza alegerilor este mare, rolul observatorilor naționali și

https://censor.net.ua/news/3108743/on_budet_otvechat_posle_vyborov_za_vse_timoshenko_poobeschala_nak_azat_poroshenko_za_korrupsiyu_i_torgovlyu

¹⁴ Моніторинг електоральних настроїв українців, Centrul Razumkov, Kiev, noiembrie 2018,

https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20181113_Monitoring/RG_3UA_Monitoring_112018_press.pdf?fbclid=IwARz-EqotDoIrmfzOV0YNo8bQpDl3yADZ5h2kGoH3difllmIgm0Ss2oz-zl4

¹⁵ Pe 06 februarie 2019 Comisia Electorală Centrală a Ucrainei a validat dosarele de înscriere în cursa electorală a 34 candidați. Кандидати на пост Президента України, Comisia Electorală Centrală a Ucrainei, Kiev, 06 februarie 2019, <http://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/WP001>

¹⁶ У виборчих бюлетенях буде два кандидати Тимошенко Ю.В., Ukrainska Pravda, Kiev, 06 februarie 2019, <https://www.pravda.com.ua/news/2019/02/6/7205924/?fbclid=IwARoA-q8Xnx8BSLdFVa-oDz8aWzXIp8KtEEc18RzILDRn7hgu5H2BEFZOYhc>

¹⁷ Арсеній Яценюк: "Народний фронт" іде до перемоги на парламентських виборах і формування нового уряду (фото), Frontul Popular, Kiev, 02 februarie 2019, <http://nfront.org.ua/news/details/arsenij-yacenyuk-narodnij-front-ide-do-peremogi-na-parlamentskih-viborah-i-formuvannya-novogo-uryadu>

¹⁸ Арсен Аваков: «Мне нельзя предложить что-либо, противоречащее моим правилам, – пошлю любого», LB, Kiev, 01 februarie 2019, https://lb.ua/news/2019/02/01/418628_arsen_avakov_mne_nelzya_predlozhit.html

internaționali va fi esențial în validarea publică a acestor alegeri. Misiunea guvernării post-Ianukovici este de a face o demonstrație de democrație, de transformare pozitivă, astfel încât să convingă partenerii externi, dar mai ales pe ucraineni, că investițiile și sprijinul obținut de autorități are efecte benefice asupra societății:¹⁹

”Dacă va exista o cumpărare publică a voturilor, și toți, inclusiv organele de drept și CEC, vor da din mâini – vor apărea motive pentru orice: pentru proteste în masă, pentru ca noul lider ucrainean ales să devină nefrecventabil în Europa... . Aceasta este o problemă de legitimare internă și externă.”

În al patrulea rând, **temele platformelor electorale** sunt în mare parte conectate la situația din Estul Ucrainei, la conflictul cu Federația Rusă, la procesele de integrare în Uniunea Europeană și NATO²⁰, la promisiunile economice și prea puțin la soluțiile pentru rezolvarea diferitor probleme cu care se confruntă țara. Niciunul dintre candidați nu are curajul să spună clar și ferm că va relansa dialogul cu Moscova, dar fiecare dintre ei insistă pe nevoia de dialog într-un viitor îndepărtat și securitate imediată a țării în contextul unei agresiuni externe dinspre est. Războiul este un subiect care unește, coagulează alegătorul în jurul unei idei naționale – cel puțin asta este convingerea majorității candidaților, care nu ezită să facă abuz de această temă în cadrul campaniei. Anume din aceste considerente, o bună parte dintre concurenții electorali vor încerca să valorifice acest subiect, în defavoarea explorării soluțiilor pentru alte probleme, cel puțin la fel de importante. Toți candidații știu ce trebuie să conțină schimbarea națională, dar niciunul nu este pregătit pentru această schimbare. Nu este vorba doar de a propune în campania electorală o analiză a propriilor resurse (umane, financiare, tehnice), ci despre acceptarea faptului că ei, concurenții, trebuie să fie subiecți ai propriilor promisiuni electorale, mai ales ale celor care se referă la reforme economice, sociale, politice și, în mod special, la cele care se referă la reforma justiției și lupta împotriva corupției.

Un alt element important al alegerilor îl constituie costurile pe care sunt pregătiți candidații și susținătorii acestora să le aloce pentru lupta în alegerile prezidențiale. Există oameni de afaceri care au declarat în timpul unor interviuri că sunt gata să susțină un candidat sau chiar doi²¹, dacă acest lucru va fi în interesul lor (oficial în interesul țării – nota autorului).

Nu în ultimul rând este foarte important să fie monitorizat procesul de organizare a alegerilor pe teritoriul regiunilor Lugansk și Donețk controlat de către autoritățile ucrainene. Care va fi prezența la alegeri în aceste regiuni, cât de multă încredere în autorități au cetățenii pentru a participa la legitimizarea actului de guvernare? Acestea sunt doar o parte din întrebările la care trebuie să găsească răspuns candidații, dar mai ales organele competente, însărcinate cu organizarea alegerilor.

VA URMA... .

¹⁹ Ibidem.

²⁰ БПП принес в Раду более 1,5 млн подписей в поддержку конституционных изменений о курсе в ЕС и НАТО. ФОТО, Cenzor.net.ua, Kiev, 06 februarie 2019, https://censor.net.ua/photo_news/3u0190/bpp_prines_v_radu_booee_15_mln_podpiseyi_v_podderjku_konstitu_tsiionnyh_izmeneniyi_o_kurse_v_es_i_nato

²¹ Игорь Коломойский. 2/3. "В гостях у Дмитрия Гордона" (2018), 20 decembrie 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=Wkk7UKUor3o>

© Copyright by Experts for Security and Global Affairs Association (ESGA)

Bucharest, Romania

2019

www.esga.ro